

IZAZOVI PRED STOČARSTVOM EUROPSKE UNIJE

P. Caput, Z. Prpić

Uvod

U okviru Europske zootehničke asocijacije (European Association For Animal Production, EAAP) radna skupina predstavila je svoj kritički osvrt na buduće izazove koji mogu utjecati na razvoj stočarske proizvodnje. Članovi skupine su stručnjaci iz 15 “starih” članica Europske Unije. Članak se odnosi na stanje i poglede uoči proširenja Unije (2003.).

Držimo korisnim informirati čitatelje “Stočarstva” o sadržaju članka uz slobodne interpretacije nekih dijelova sadržaja od strane autora koji su pripremili članak za tisak u časopisu “Stočarstvo”.

Poljoprivreda Europske Unije suočava se s velikim promjenama i izazovima pred mogućom otvorenom globalnom konkurencijom. U takvim uvjetima neograničene konkurencije nameće se pitanje kako postići vrijedne ciljeve kao što su etički standardi u proizvodnji, sigurnost, izvornost (autohtonost) i kakvoća proizvoda, te očuvanje ruralnog društva. Budući da na slobodnom tržištu dobit ili profit pokreće sve odluke, ovi ciljevi neće biti ostvarivi ako ne postanu dio zakonske regulative.

Epidemija BSE (*goveđa spongiformna encefalopatija*), koja se pojavila 1986. godine, jenjava, poglavito poboljšanjem situacije u Ujedinjenom Kraljevstvu, gdje se dogodilo 95% od ukupnog broja slučajeva BSE. Međutim, u pojedinim državama članicama EU posljednjih godina raste broj evidentiranih slučajeva BSE, prvenstveno zbog uvođenja obaveznog sustavnog testiranja životinja 2001.godine. Unatoč tomu, ukupan broj slučajeva BSE u ostalim zemljama članicama Unije i dalje je vrlo nizak u odnosu na stanje u Ujedinjenom Kraljevstvu. Iz grafikona 1. vidljivo je da epidemija BSE u UK naglo pada nakon 36.000 slučajeva 1992. godine sve do 1.348 slučajeva BSE u 2000. godini.

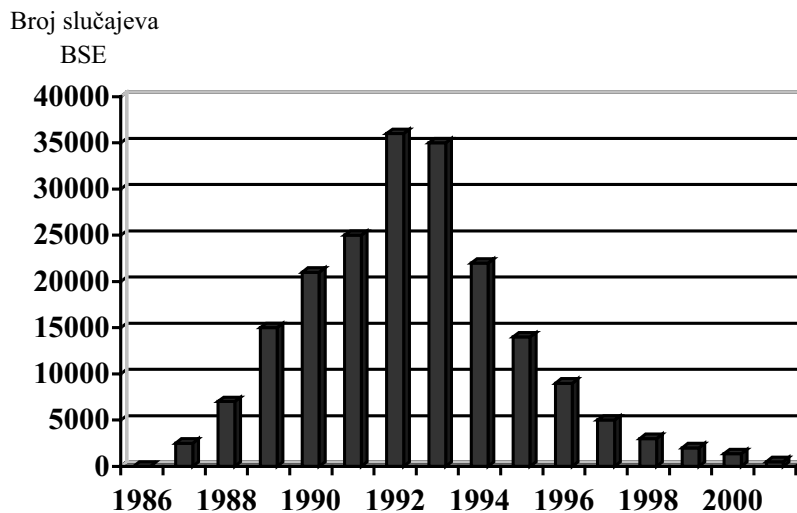
Gospodarske posljedice pojave BSE osjetili su svi proizvođači govedine u Europi. Izgubljeno je oko 10% godišnje vrijednosti proizvedene govedine u EU, odnosno godišnje oko 2,8 milijardi eura. Osim smanjene tržišne vrijednosti govedeg mesa (grafikon 2.), vrijednost proizvodnje govedine smanjena je i porastom troškova za mjere kontrole i sprječavanja bolesti. Na osnovi sadašnjih

---

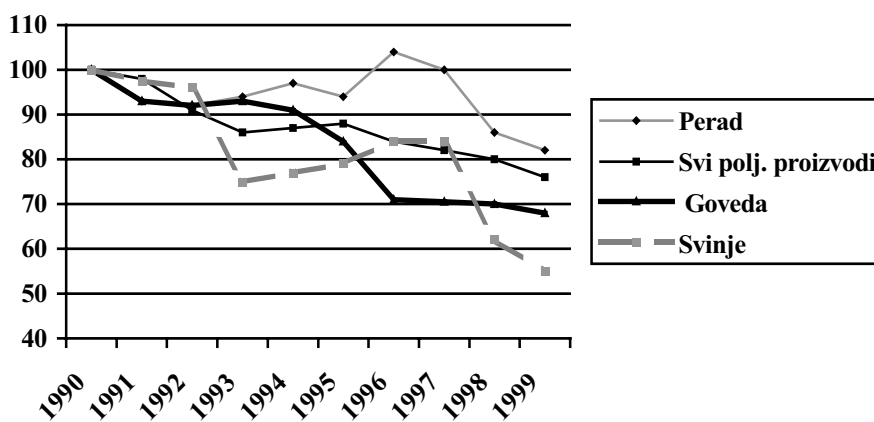
Prof. dr. sc. Pavo Caput, Zvonimir Prpić, dipl. ing., Zavod za specijalno stočarstvo, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska cesta. 25, 10000 Zagreb.

(2003.) vrijednosti proizvodnje goveđeg mesa, budući troškovi i gubici procjenjuju se na oko 92 milijarde eura za EU.

Grafikon 1. - EPIDEMIJA BSE U UJEDINJENOM KRALJEVSTVU
Graph 1. - BSE EPIDEMIC IN UNITED KINGDOM

Grafikon 2. - INDEKS PADA POTROŠAČKIH CIJENA U EU
Graph 2. - EU DEFLATED INDEX OF PRODUCER PRICES

Pojava BSE naglasila je nedostatke u proizvodnji i preradi hrane, kao i u sustavima sigurnosti hrane. Ovi nedostaci su prouzročili nekoliko negativnih posljedica, poglavito kontinuiran gubitak povjerenja potrošača ne samo u govedinu, već u hranu općenito, odnosno promjene u sustavu potrošačke potražnje, kao što vidimo i na primjeru potrošnje mesa u Hrvatskoj iz podataka na tablici 1.

Tablica 1. - KONZUMACIJA MESA I MESNIH PROIZVODA U DOMAĆINSTVIMA REPUBLIKE HRVATSKE TIJEKOM 1988. I 1998. GODINE - GODIŠNJI PROSJEK PO ČLANU DOMAĆINSTVA
Table 1. - MEAT AND PROCESSED MEAT CONSUMPTION IN HOUSEHOLDS IN 1988 AND 1998 IN REPUBLIC OF CROATIA - ANNUAL MEAN PER HOUSEHOLD MEMBER

Meso i mesni proizvodi	1988.		1998.		Indeks 1998/1988
	kg	%	kg	%	
Svježe meso (ukupno)	46,60	100,00	45,10	100,00	96,80
Govedina	13,20	28,33	11,59	25,70	87,80
Svinjetina	16,60	35,62	13,45	29,82	81,00
Ovčetina, janjetina, kozje meso, jaretina	1,00	2,15	0,63	1,40	63,00
Peradsko meso	14,10	30,26	17,78	39,42	126,10
Ostalo meso	1,70	3,65	1,65	3,66	97,00

Izvor: SGH, 1989. i SLJH, 1999.

Nakon iskustva s epidemijom, europski farmeri, prerađivačka industrija kao i javne institucije na nacionalnoj razini i razini EU potaknuli su niz mjera koje osiguravaju još veći nadzor i odgovornost u cijelom prehrambenom lancu, iako nevedene mjere nameću dodatne troškove koji uglavnom padaju na same proizvođače hrane.

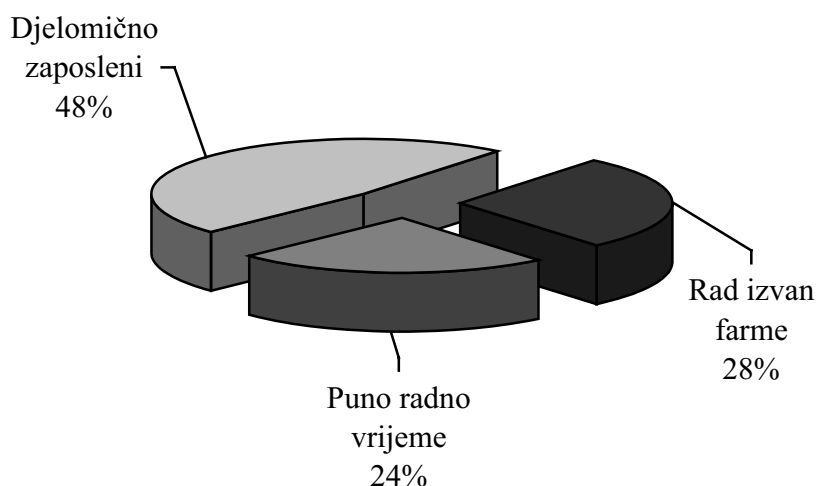
Međutim, ostaju tri velika neriješena pitanja. Prva dva se odnose na sam BSE, čije se podrijetlo još ne zna sa sigurnošću, i nesigurnu budućnost vCJD (*varijanta Creutzfeld-Jakobove bolesti*) u ljudi. Zbog različito duge inkubacije BSE u životinja i vCJD u ljudi, vrhunci epizootije BSE i epidemije vCJD slijede u 10 do 12 godišnjem povlačenju. U tom vremenskom razmaku stručnjaci često zaboravljaju na preventivne mjere. Treće neriješeno pitanje jest upravljanje i postupak s mesnim koštanim brašnom (MKB). Godišnje se svih 16 milijuna tona sirovina iz klaoničkih industrija EU uništava uz trošak koji prelazi jednu milijardu eura. Snažan otpor namjerama EU za ponovnim uvođenjem MKB-a u lanac hrane za životinje pružaju proizvođači (farmeri) koji se s pravom boje reakcije potrošača.

Pojava BSE je samo jedan od niza međusobno povezanih izazova s kojima se već suočava i koji stoje pred europskom stočarskom proizvodnjom:

- *Globalizacija i liberalizacija* trgovine u poljoprivredi dovode do promjena u politici EU. Koje proizvođače hrane izložiti globalnoj konkurenciji, usporedo sa slabljenjem njihova utjecaja na kreiranje politike i donošenje odluka? Prisutna je sve veća ovisnost nacionalnih gospodarstava o političkim osjetljivim poticajnim programima. Liberalizacija trgovine u poljoprivredi dugoročno bi mogla izazvati pad realnih proizvođačkih cijena, primjerice, mesa do 20%, a žitarica i mlijeka do 30%.
- Problem *povećanja Unije* i mogućnosti za integriranje 10 milijuna dodatnih farmara u 10 zemalja koje su pristupile Europskoj Uniji. Ovo je povezano sa strukturom zaposlenosti u poljoprivredi u kojoj gotovo tri četvrtine od 7 milijuna farmi u EU nema dovoljno snage da nekome pruži posao punog radnog vremena (grafikon 3.). Previše je farmi (poduzeća) koje su premale da osiguraju dovoljan dohodak za jednu osobu. Ovaj strukturni problem bit će još izraženiji smanjenjem proizvođačkih cijena, kao posljedica globalizacije trgovine u poljoprivredi.

Grafikon 3. - STRUKTURA ZAPOSLENOSTI FARMERA U ZEMLJAMA ČLANICAMA EU

Graph 3. - EMPLOYMENT STATUS OF FARMERS IN EU MEMBER STATES

- Potreba standarda *etičke proizvodnje* koji bi, između ostalog, obuhvaćao zahtjeve za dobrobit životinja, održavanje biorazličitosti ekosustava, dostupnost i sigurnost hrane, održiv razvoj kao i zaštitu okoliša.

- Poticanje *odgovornosti* državnih institucija EU ne samo za sigurnost već i za dostupnost i kakvoću hrane (namirnica).
- Suprostavljanje javnosti primjeni *novih agrarnih tehnologija* kao što su GMO usjevi, upotreba BST-a u proizvodnji mlijeka ili pospješivača rasta u proizvodnji mesa, kao posljedica propusta koji su doveli do pojave BSE. Proizvođači hrane uvažavaju prednosti navedenih tehnologija, ali sumnjaju na dugoročnu sigurnost i reagiranje javnosti. Sadašnja politika EU ne dozvoljava primjenu ovih tehnologija.

Unatoč problemima nastalim prilagođavanjem i povremenim krizama poput BSE-a, pred europskom stočarskom proizvodnjom je pozitivna budućnost jer ima:

- Dobru osnovu resursa, uključujući dobru klimu i tlo, farme s dobrim kapitalom i managementom.
- Visoko stručnu radnu snagu s dugom tradicijom gospodarenja i dobrim organizacijskim sposobnostima.
- Veliko unutarnje tržište EU od 478 milijuna stanovnika, što pokriva 95% vlastite proizvodnje.
- Zajedničku agrarnu politiku.